

Kap I

Psalmodikon

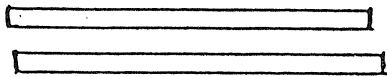
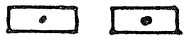
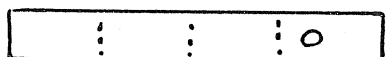
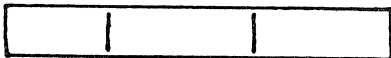

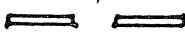

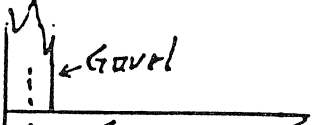
* 1785 Johan Dillner † 1862

Prästen och musikern J. Dillner, verksam i Uppland, lanserade mellan åren 1820-30 instrumentet psalmodikon. Psalmodikon är ett instrument, enkelt att bygga samt enkelt att spela. Instrumentet är en avlång låda, överspänd med var. vis en sträng, under vilken en sifferindelad träspjälå löper. Psalmodikon har förekommit i Norden i många olika modeller och storlekar. Syftet med Dillners idé var att förbättra skol- och församlingssången. Dillners iver för psalmsången kom honom att översätta hela 1810 års psalmbok i 4-stämmig siffernotskrift. För sin idé, att lära psalmmelodierna med hjälp av siffror, fick han stöd av bl.a. Oskar I, J. O. Wallin, Musikaliska Akademien m.fl. för att spela 4-stämmigt användes 4 olika storlekar av psalmodikon: Sopran, alt, tenor och Bas.

Byggnadsidé skiss 1986
Sammanställt av Rodney Sjöberg.

Byggbeskrivning från halvfabrikat

Delar:

Sarger	2 st		970x65x8
Gavlar	2 "		110x65x15 + 110x65x20
Lock	1 "		970x126x3
x Botter	1 "	x 	" " "
Torvspjåla	1 "		700x20x8
Sadlar	2 "		125x10x10
Spant	5 "		5x5x4
Stall	1 "		40x15x5
Stämskruv	1 "		
Knapp	1 "		
Strårig	1 "		

Verktyg:

Twingor, hammare, kniv, fil,
kontursåg, 1" stämjärn och putsklots.
Lim, spik och sandpapper nr: 3+1

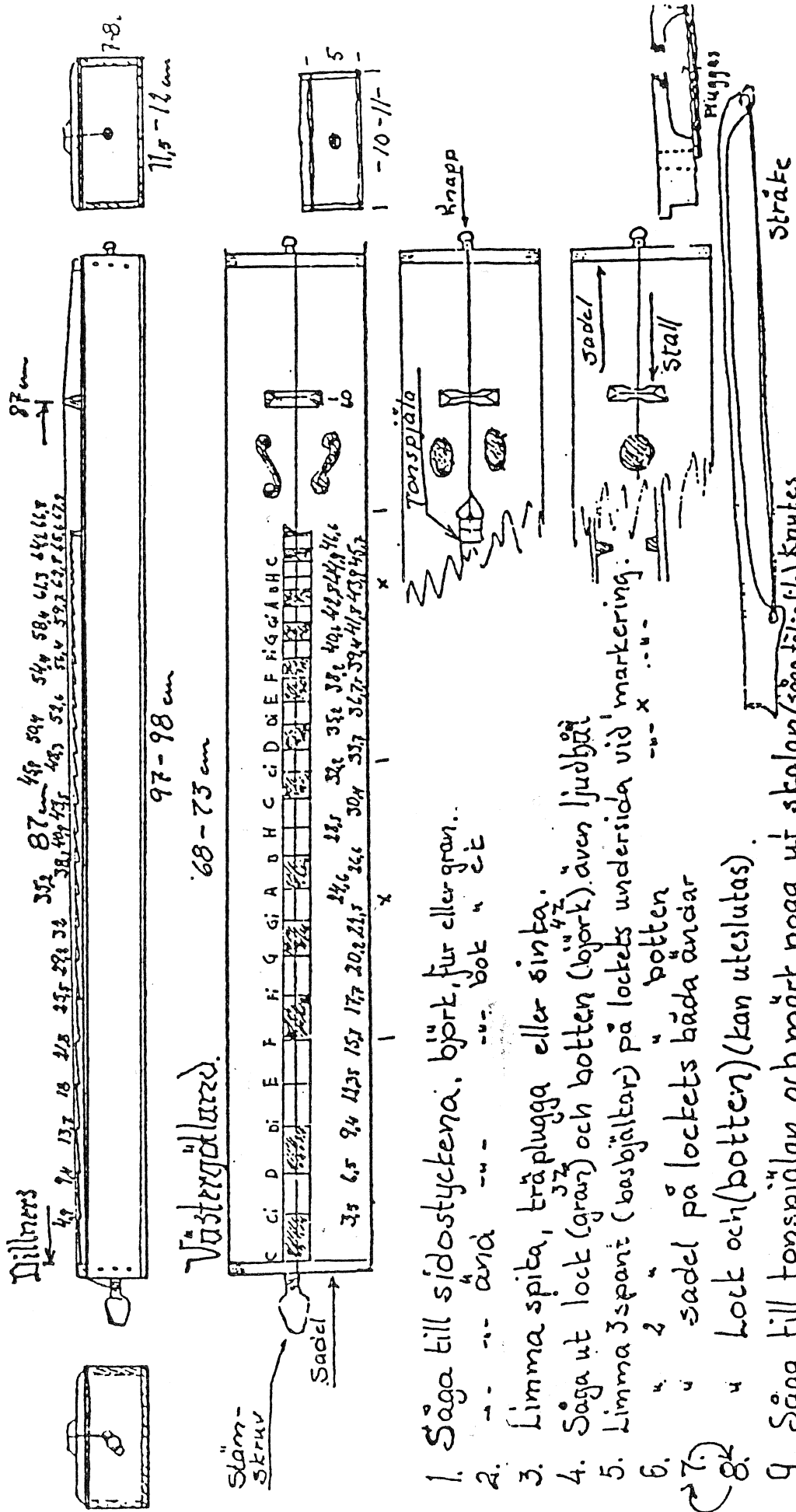
Hopsättning

Limma ihop sarger och gavlar, ev. spika.
" spant på lock " botter \rightarrow kan uteslutas *
" på lock och botter
" " sadlar och putsa väl.

Såga och stäm (tälj) ut torstrappan, fila o putsa
Limma torvspjålan mot sadeln
Tälj till stämskruv och knapp och stall.
Ytbehandla betsa lacka, märk ut hel- och halvtoner
Sätt ut siffrorna enl. mall.

Asalmodikon

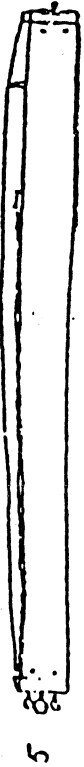
Johan Dillner 1819.
präst i Uppland

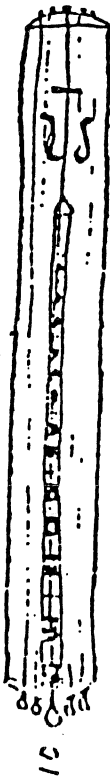
1. Såga till sidostyckena. björk, fur eller gran.
2. " " änd " " bok " " e
3. Limma spita, träplugga eller sinta.
4. Såga ut lock (gran) och botten (björk) även ljudbäl
5. Limma 3 spant (basbjältar) på lockets undersida vid markering.
6. " " " botten
7. " " " sadel på lockets båda ändar
8. " " " lock och (botten) (kan utslutas).
9. Såga till tonspjålan och märkt noga ut skalan (såga, tälj, sila) knytes
10. Borra hål för stämstruv (OBS! ej i mitten) och knappen (i mitten) Lycko bill.
11. Spänn strängen och placera stallet rätt

RS

Sopran

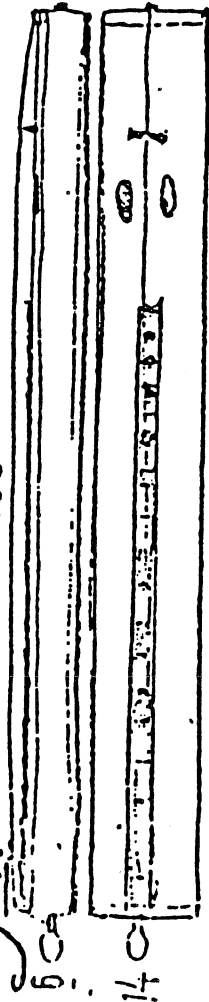
- 70 -

1 melodisträng (dubbel violind.) 4 resonansstr 0,30, 0,40

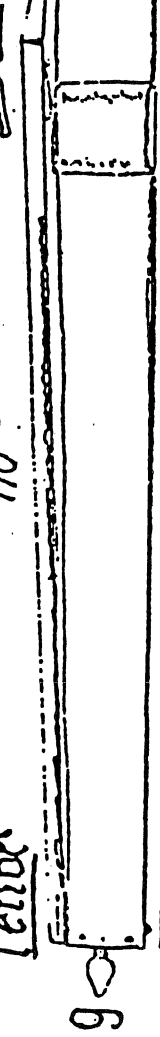
Alt

- 103 -

Tenor

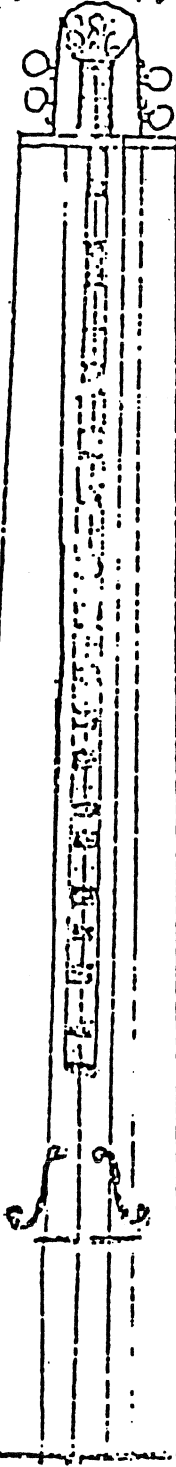
- 110 -

Bas

c.

4

4

- 122 - 1 mel. str. 3 resonansstr 0,5-0,1

Tillv. Johannes Svensson Eriska Sollicorunn

Seameria domkyrkokörare i Göteborg.

Tonhöjnings från sadel till stall: 34,6,3,9,3,12,2,15,0,17,6,20,1,3

22,5,24,6,26,6,28,5,30,3,32,2,33,7,35,3,36,7,38,2,39,5,40,7,41,8,5

42,9,43,9,5,44,9,45,8,46,6 — 60,5

Dalslandsmodell. En sträng Cello*

Måttskala: 6,3 10,5 15,3 19,2 22,9 26,5 30, 33,3 36,3

39,1 41,7 44,6 47,1 49,5 51,7,5 53,8,5 55,7 57,5-59,3,5

60,9,5 62,4 63,9 65,2 66,5,5 67,7 68,6,5 69,7,5 70,7 - 87,4

Tillv. Karl Berg Norra Björke

11 Västergötland. 1 mel. str. 8 resonansstr. 0,30-0,50

Måttskala: 5,2 9,6 13,9 17,9 21,9,5 25,5,5 29,1 32,3,5

35,7 38,5 41,5 43,5,5 46,2 48,5 51,5 53,1 54,9

21 56,7 58,5 60,1 61,7 63,2,5 64,6,5 65,9 67,2,5

68,4 69,6 70,6,5 71,5 — 88,5 cm

Från Härmösand

5,9,7 14,3 18,5 22,3 26,2 29,9

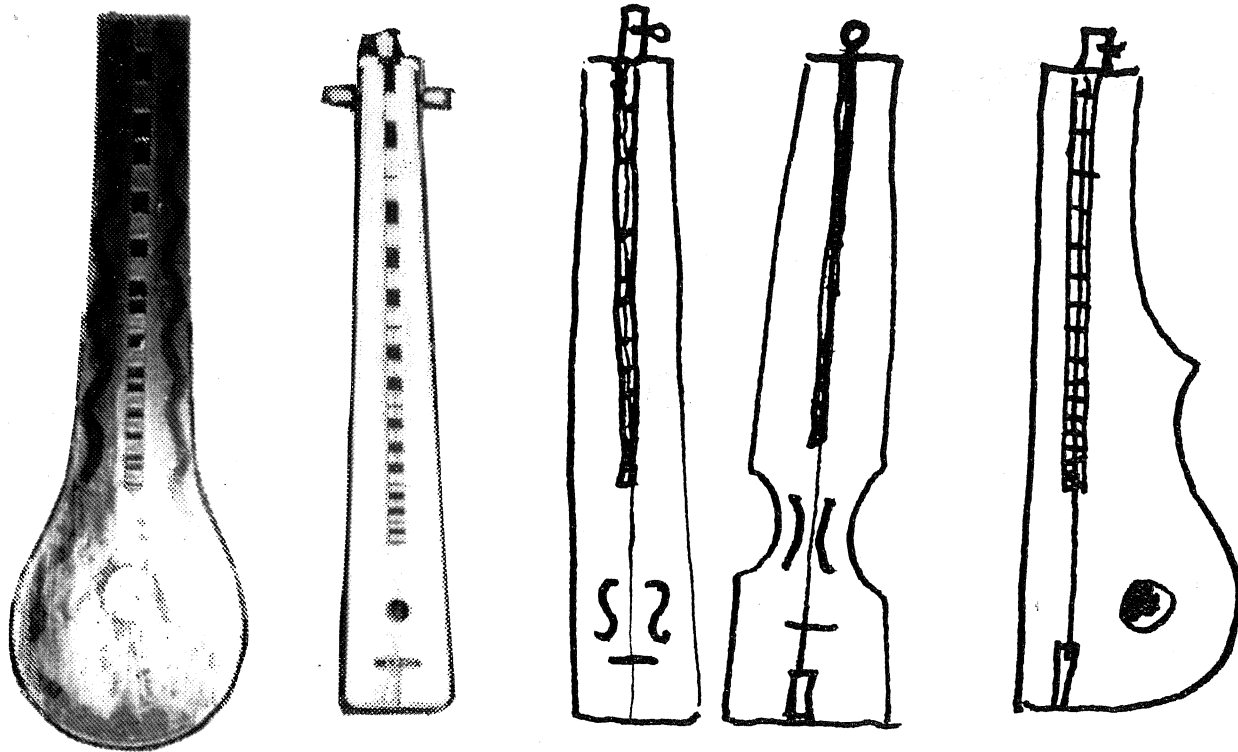
36,3 39,3 42,1 44,7 47,1 49,6

53,9 55,8 57,5 59,1 61,3 62,5 64,2 65,6

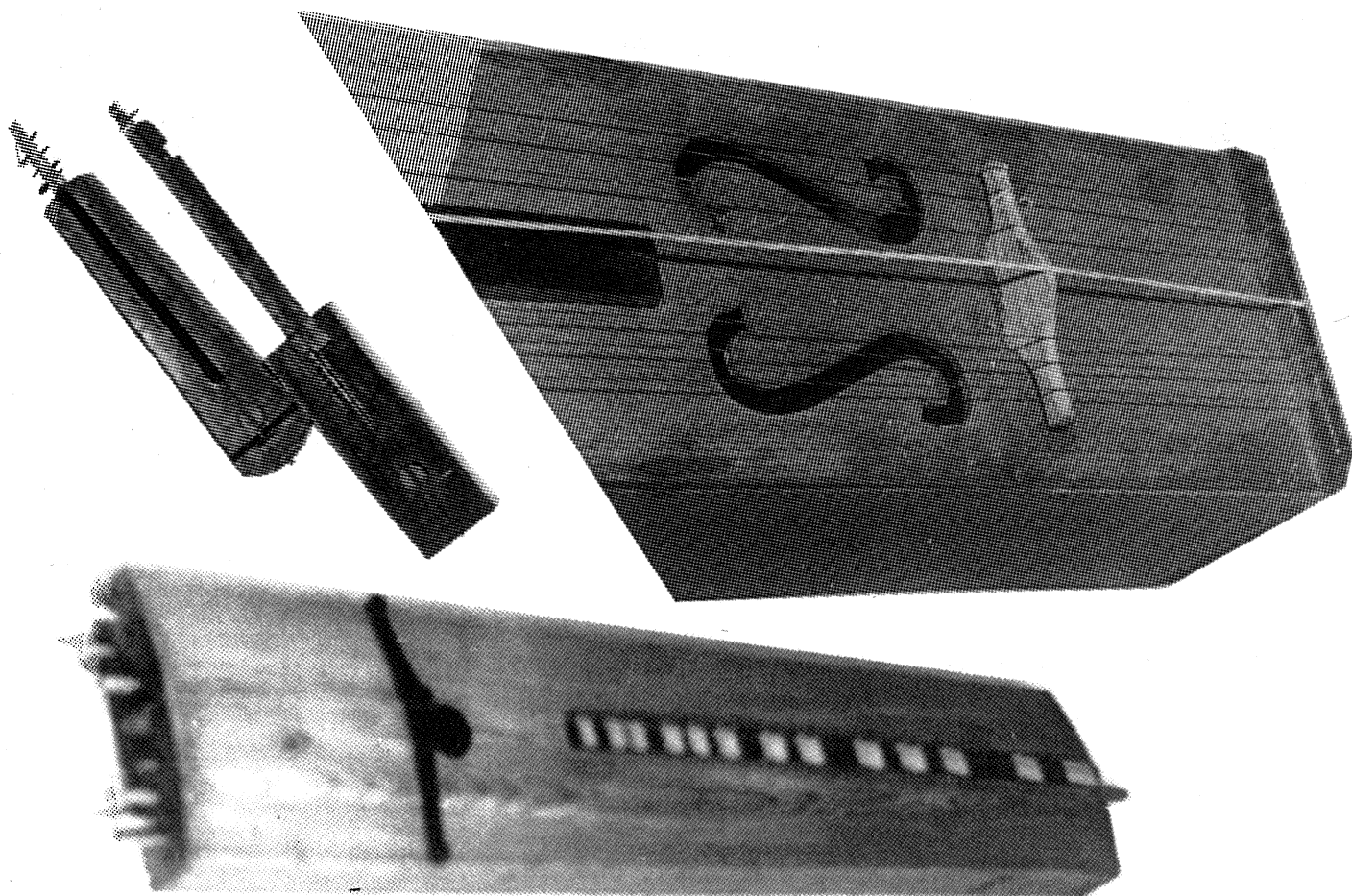
68,3 69,5 70,5 71,6 72,5 73,4 74,3 75,5

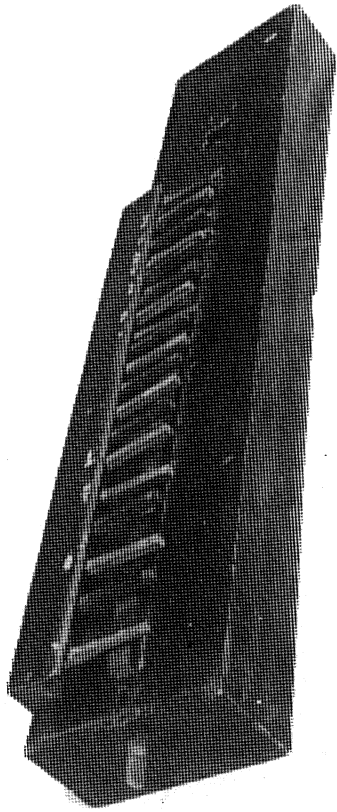
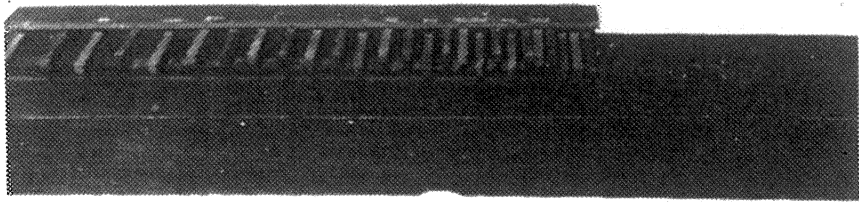
Kap II

Olika modeller på Psalmodikon

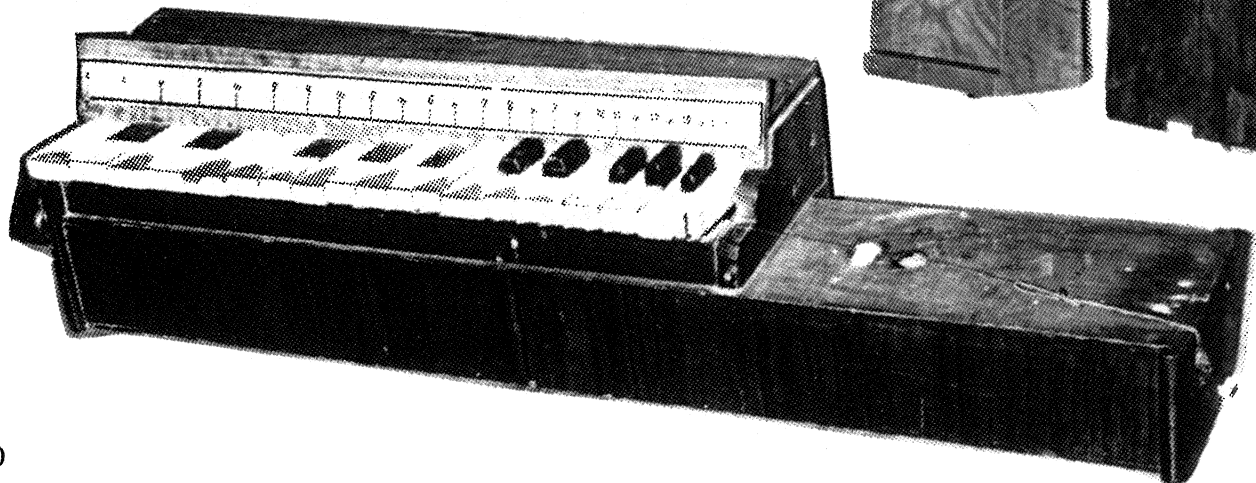
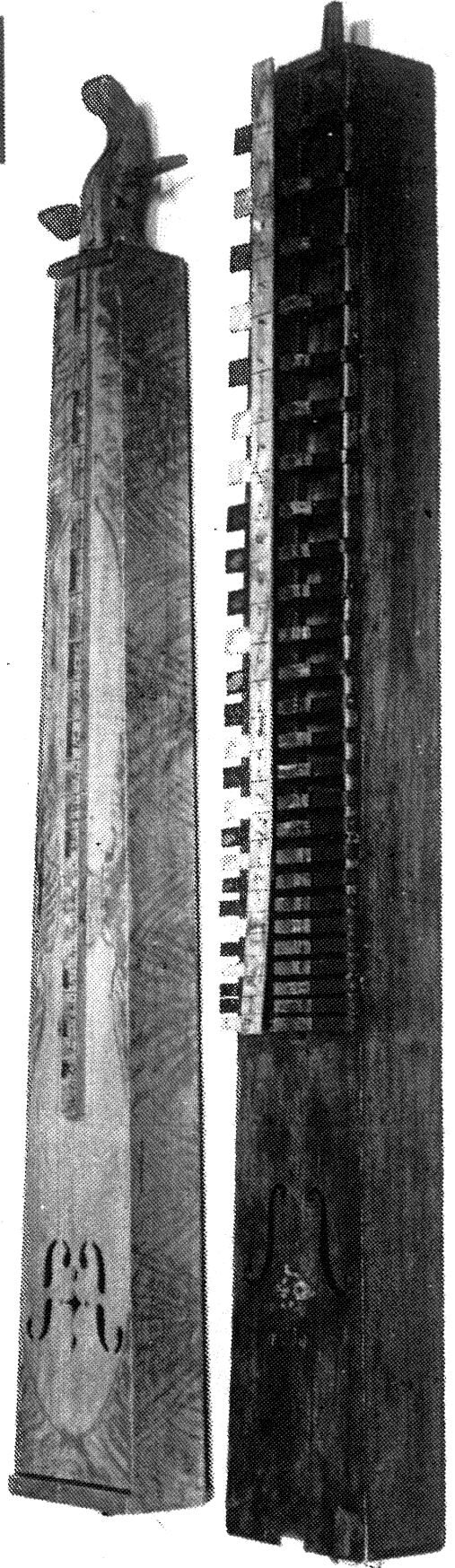
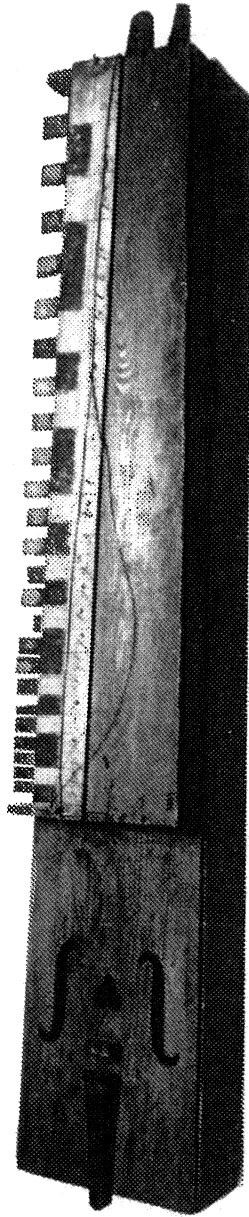

Psalmodikon kan ha flera resonanssträngar både utanpå och inuti lådan. Vanligtvis förekommer 1-2 spelsträngar. Resonans- och bordunsträngar är ofta av stål och spelsträngen av tarm.

Tangentpsalmodikon

Metodi för Psalmodikore i sifferskrift enl. Johan Dillner

Psalmodikon efter Monochord.

Morgonsång om vören D $\frac{1}{8}$ 3stämm. med en sträng.

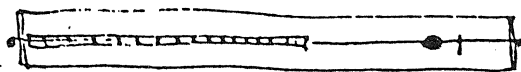
5 5 5 5 morgon mellan 3 3 3 3 1 1 1 1	5 1 1 0 fjäl- len 3. 3 0 1. 1 0	3 3 5 4 3 klöra bäck och 1 1 3 2 1 1 1 1 1	2. 2 0 flod, 2. 2 0 5. 5 0
5 5 5 5 portände mot 3 3 3 3 1 1 1 1	3. 1 0 häl- len 5. 3 0 1. 1 0	2 2 5 6 7 Sjungen Gud är 4 4 4 4 5 5 5 5	1. 1 0 god 3. 3 0 1. 1 0
	5 5 4 2 Gud är 3 3 2 7 5. 5. 5	1. 1 0 god 1. 1 0 1. 1 0	

ack 5 6 7 1 2 3 4 5 6 7 1 2 3 4 5 6 7 1

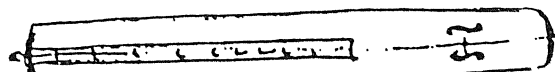
Stall

G A H C D | E F G A | H C D | E F G A H C -

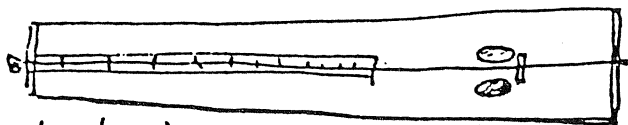
Ulika modeller.

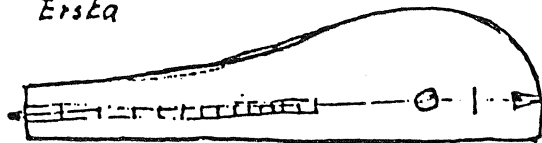
Mellerud

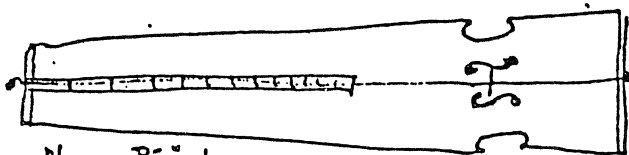
Ersta

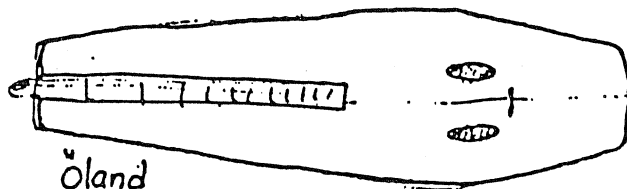
Uppland

Skara

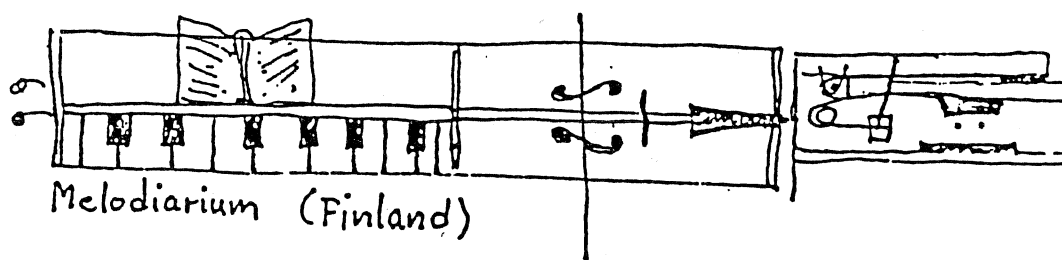
Norra Björke.

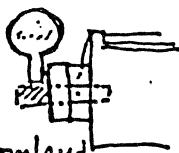
Öland

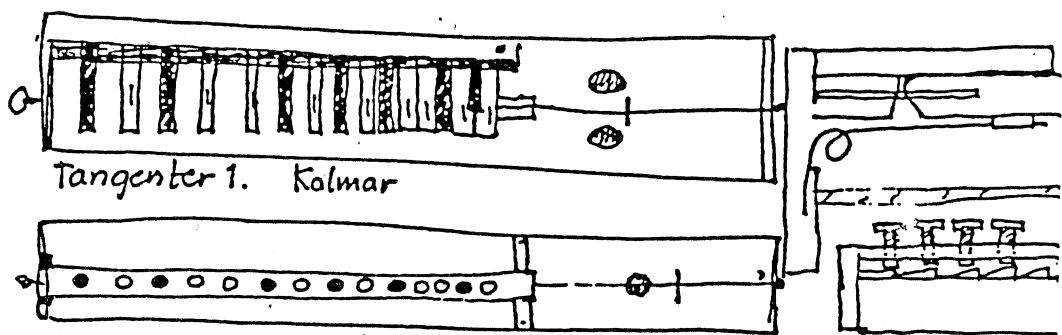
Umeå

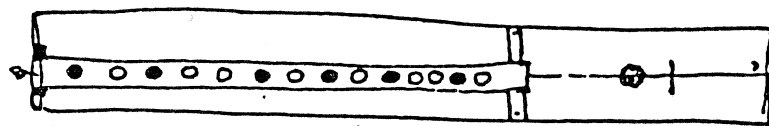
Melodiarium (Finland)

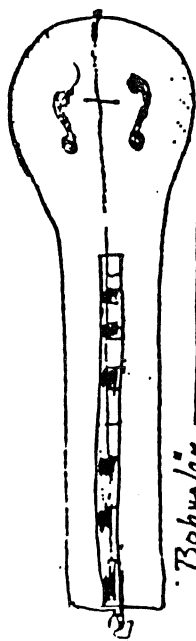
Vernland
Grava

Tangenter 1. Kolmar

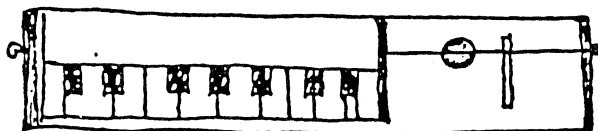

Knappar Trollhättan

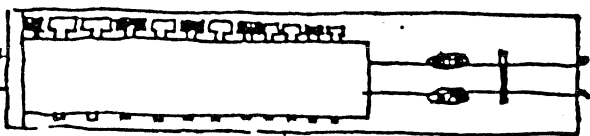

Bohuslän

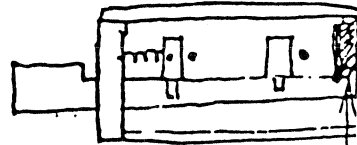
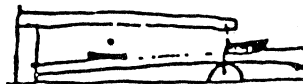
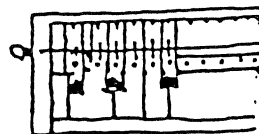
Dalarna

Tangenter 2. Östergötland

Nycklar. Uppland

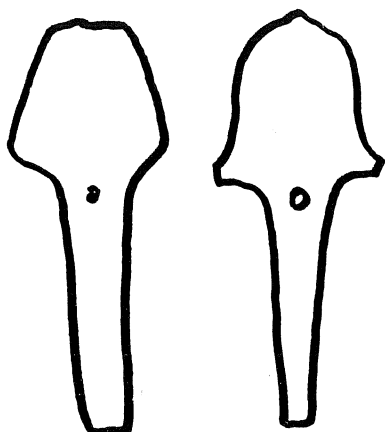

Fjädrande material

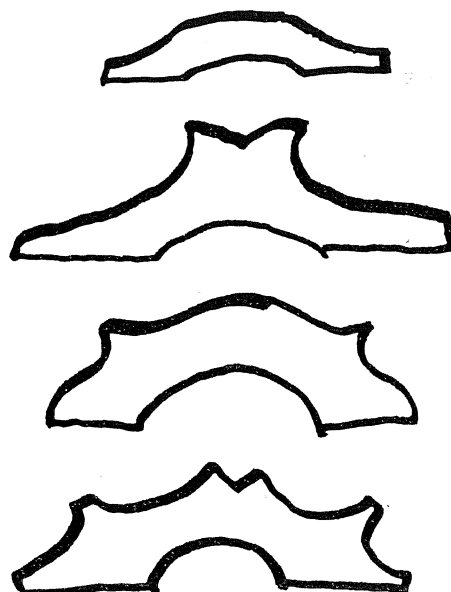
Snabbskisser

RS 6

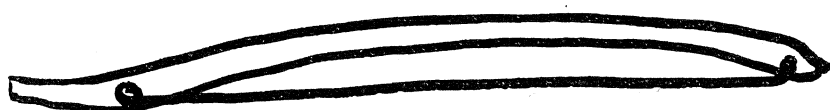
Stämskruvar

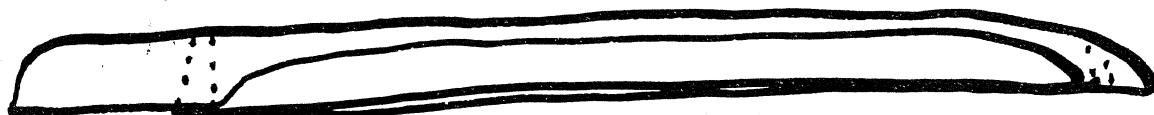
Stall

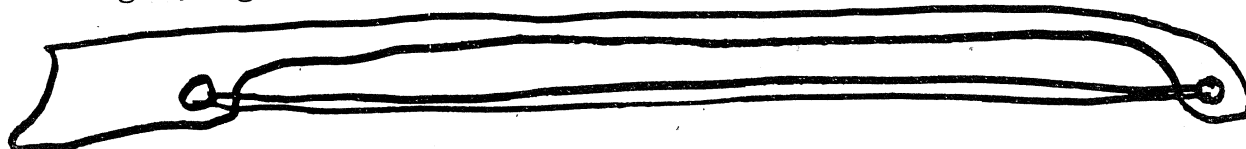
Stråkar

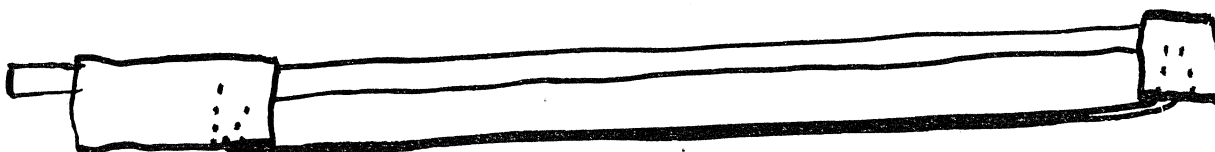
Basad, värmes och böjes rå. Taglet knytes fast.

Sågad, taglet limmas och kilas fast.

Sågad, taglet knytes fast och spännes med tummen eller pekfingeret.

Rundstav och klotsar, taglet limmat och kilat fast. Spännes genom att dra en klots.

Tagling

Tvätta taglet i ljumt vatten och shampo. Limma och plugga eller knyt fast i en ända. Kamma med fin kam och sträck. Samla härvan väl och knyt ihop den. Fäst den in andra ändan. Se till att "stråna" är spända och parallella. Låt torka. Hartza och spela.

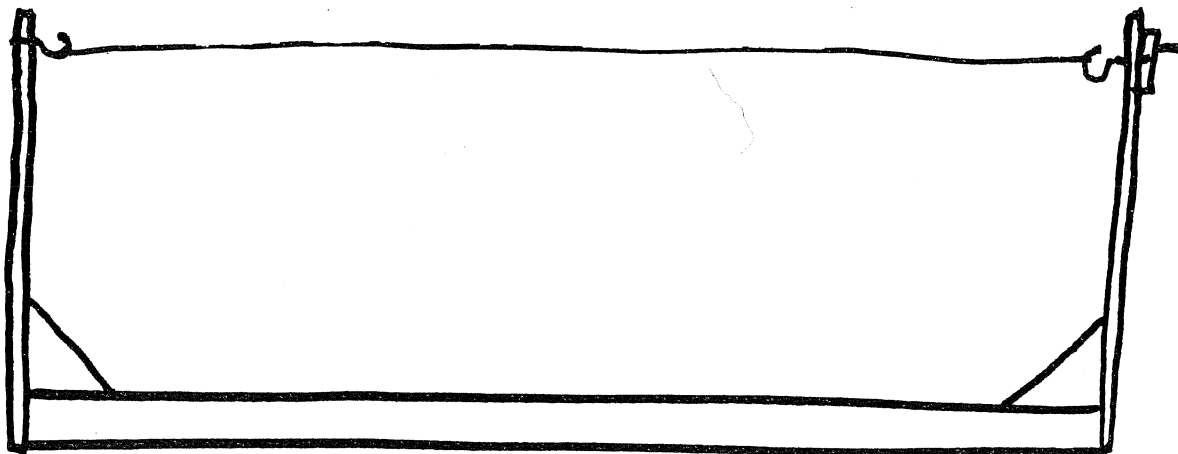
Strängslagning

- 1 st planka 150x10x5 cm
- 2 st lister 50x 4x1 cm
- 2 st hörnklotsar
- 1 st fast krok
- 1 st vridbar krok med vev

Fäst upp får fjälster mellan krokarna, 4—6 st beroende på önskad tjocklek på strängen. Under det att man vevar runt den ena kroken gnider man längst med fjälstren med hårdare tryck ju mer tvinnad strängen blir.

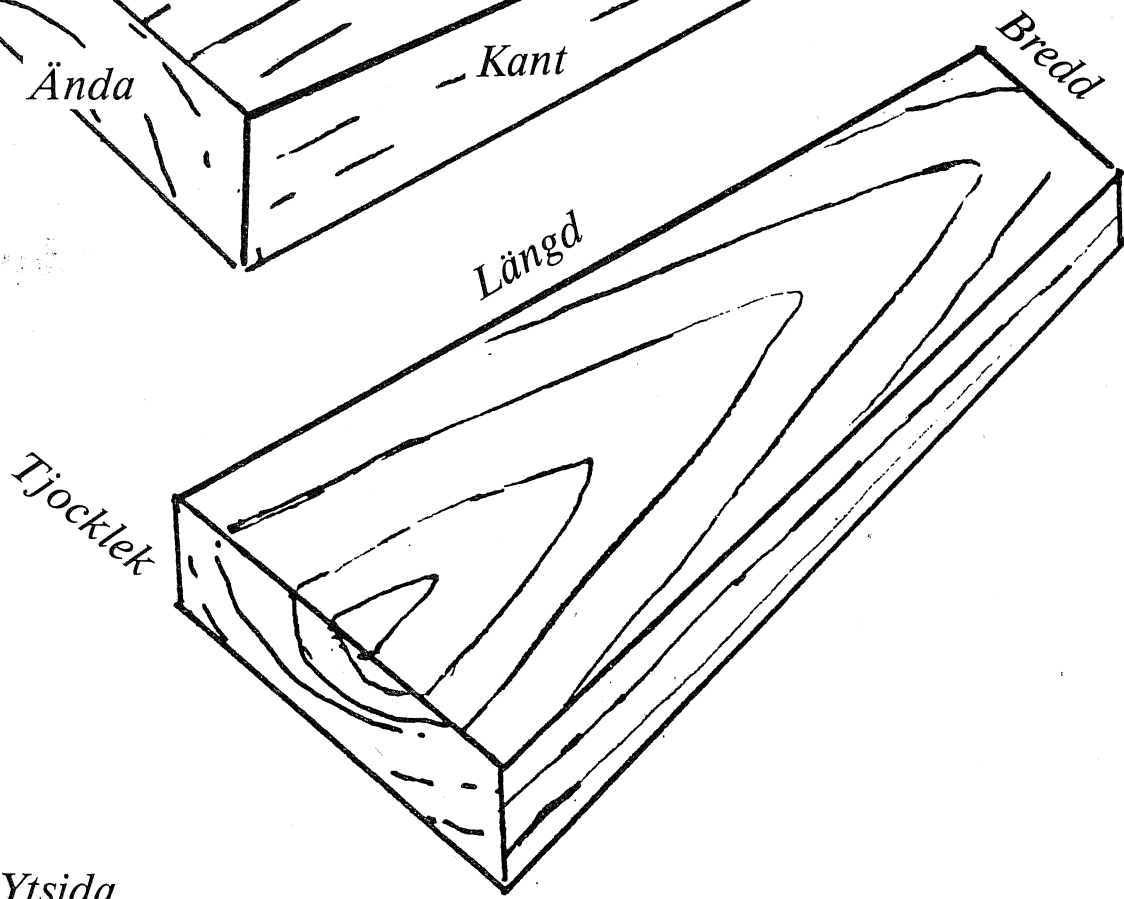
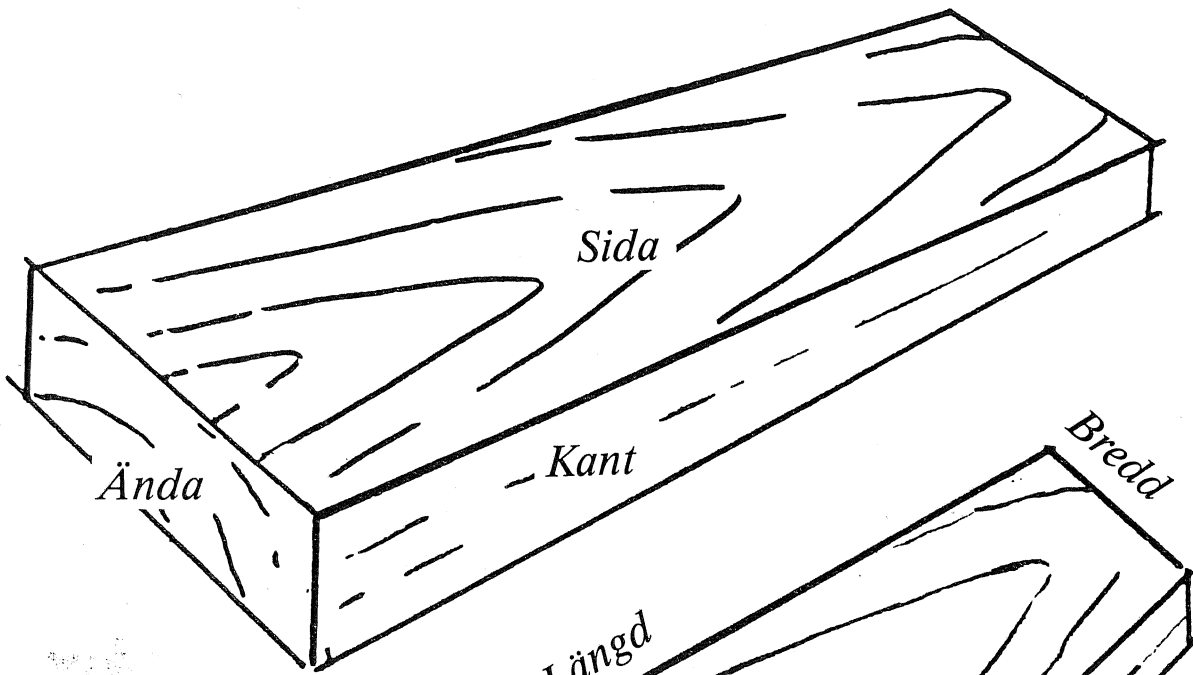
Veva mer och mer sakta så att vattnet kan sippra ut. Veva ca 300 varv (det får inte bli "fnurror"). Under tvinningen har strängen blivit kortare och fjädrarna som krokarna sitter i har böjt sig. Strängen är nu spänd och skall sitta kvar tills den är torr (1—2 dygn) varefter den slipas med slippapper nr 600 till fin yta och gnids sedan med en mjuk trasa indränkt i mandelolja (går även bra med en sötmandel). Efter ytterligare några timmar gnides strängen hårt med torr trasa och är sedan klar att användas.

Detta är en metod som Nils Bernhard Bengtsson, Flakeberg, har lärt ut efter sin mor, från 1850.

Strängstol.

Ytor och begrepp

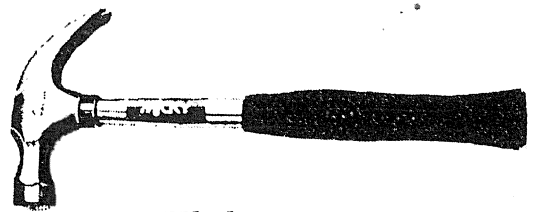
Ytsida

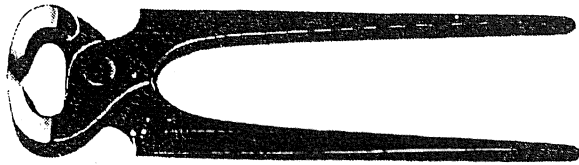
Kärnsida

Penhammare

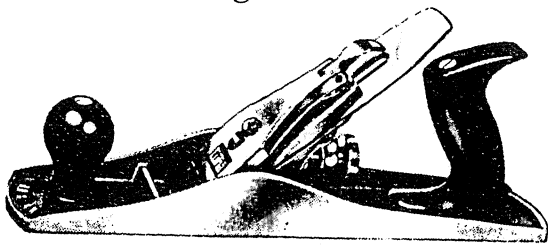
Klohammare

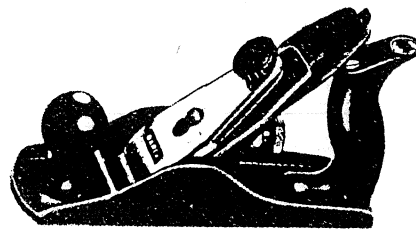
Hovtång

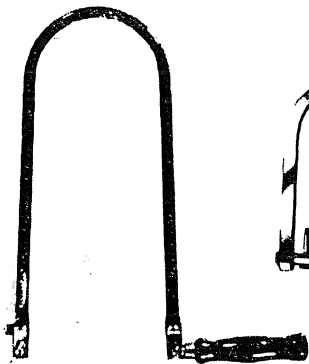
sidavbitare

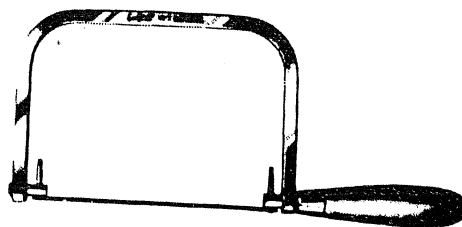
Rubank

Putshyvel

Lövsåg

Kontursåg

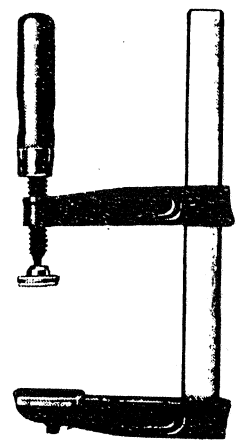
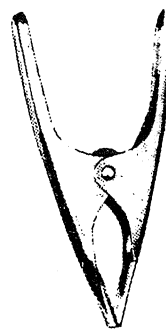

Vinkel

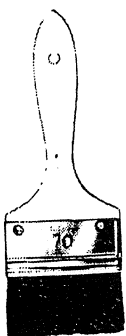
Svamp

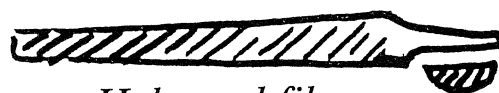
Limklämmor

Skrutvting

*Penslar
Moddlare*

Halvrund fil

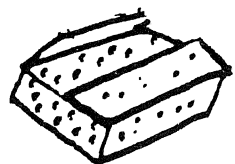

Konisk filtånge

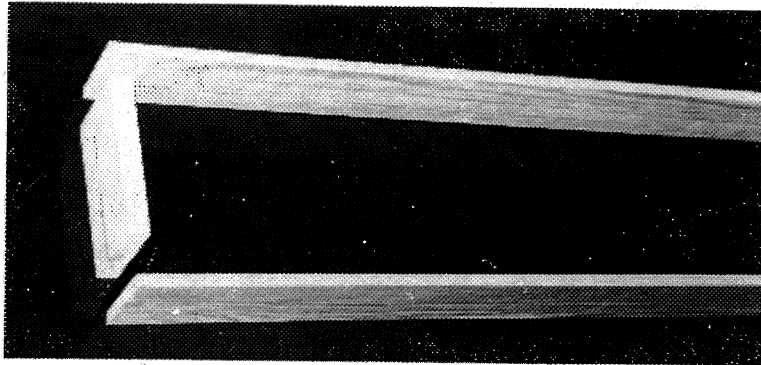
Konisk brotsch

Putskork

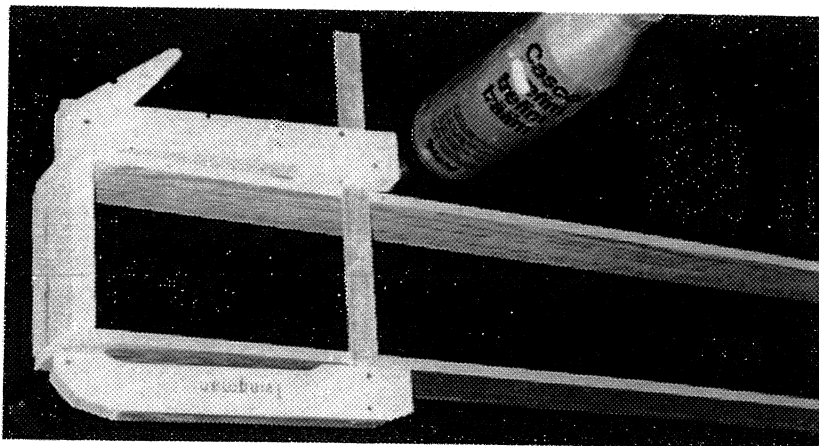

Psalmodikonbygge med byggsats som utgångsläge

1. Ställ gavlar och sidor på plant underlag, t ex spånplatta.

2. Limma och spika eller använd tvingar, se verktygssidan. Se till att bitarna ligger absolut jämt vid kanter och ändar. Använd Cascol el. likn.. Låt torka ca 20 min.

3. Mät ut och såga eller borra ljudhål. Putsa lock och botten. OBS! Längs med fibrerna på plant underlag med sandpapper nummer 3 på klots.

2.

3

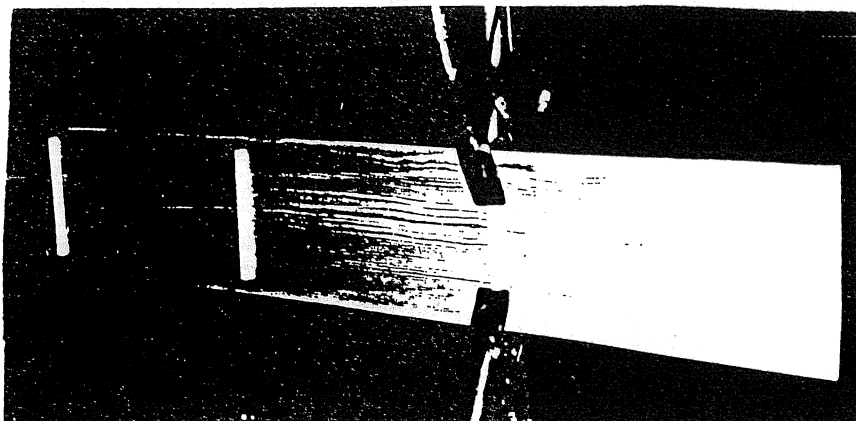

4.

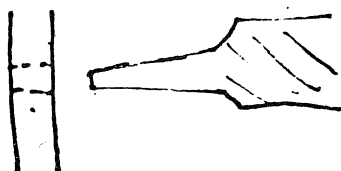

1.

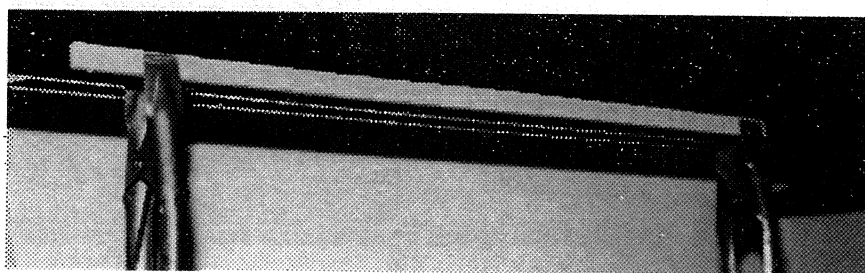
4. Limma spant på lock och botten. Använd limklämmor mot plan botten.

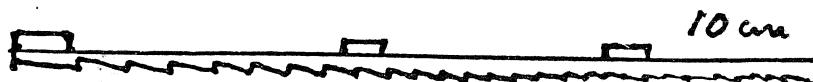
5. Brotscha hålet för stämskriven koniskt med brotsch eller filtånge. Passa in stämskriven och strängknappen.

6. Fäst upp tonspjälan med limklämmor på t.ex. spånplatta och fila och putsa "trappstegen". Akta topparna.

7. Limma klotsarna under tonspjälan.

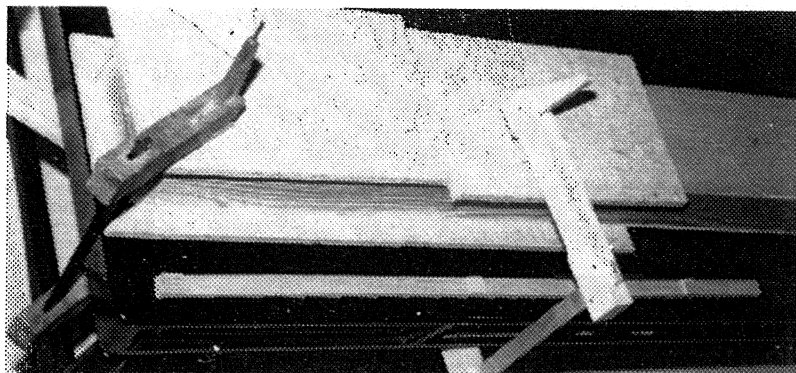

8. Forma och putsa stallen och sadlarna.

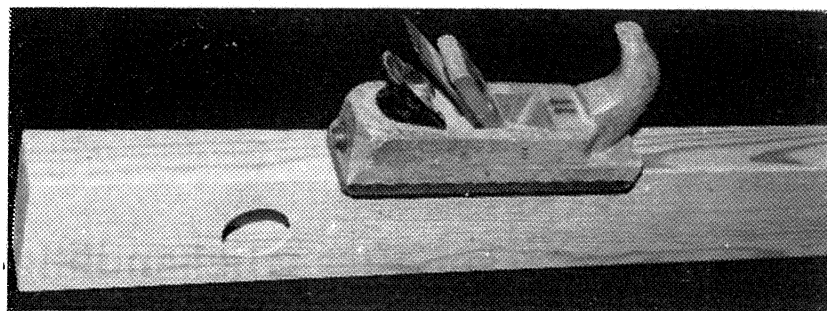

9. Limma lock och botten mellan plana skivor. Anv. 4—6 tvingar eller limklämmor. Ca 20 min.

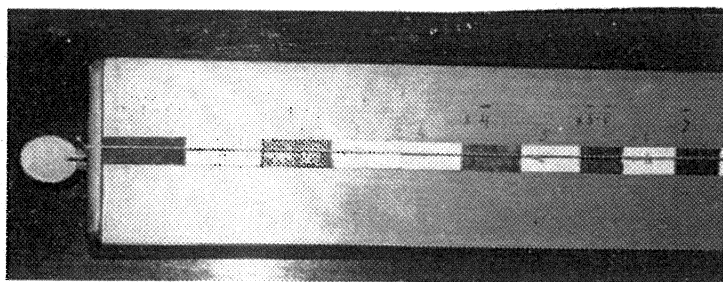
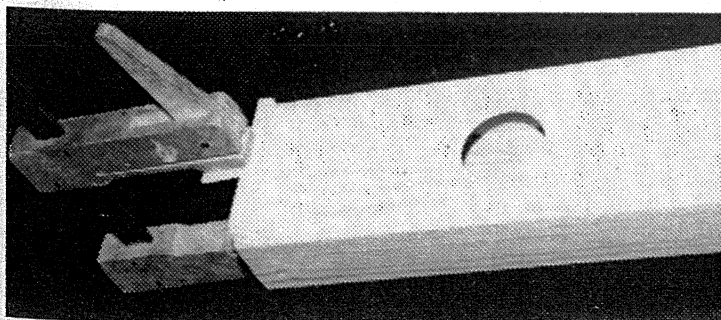
OBS! Om du skall signera instrumentet inuti är detta enklast före limningen. Se till att tonhålet på locket hamnar nära stämskriven.

10. Hyvla bort utskjutande kanter på lock och botten. Putsa alla ytor, kanter och ändar.

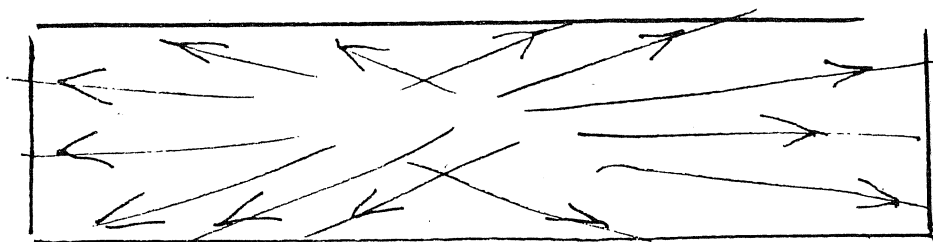
11. Limma sadlarna jämt med gavlarna. Limma tonspjäl- lan jämt med sadeln i den ända som stämskriven sitter. Anv. limklämmor försiktigt och mitt över klotsarna på tonspjälans underkant.

12. Finputsa med sandpapper nr 000 om du skall betsa (färga), "vattenslipa" se beskrivning. Fukta en svamp med ljummet vatten. Dra över instr snabbt, ej för flödigt. Låt torka ca 20 min. Slipa med sandpapper nr 00.

Betsa — OBS! endast ändar och kanter. Locket kan slå sig (bli vågigt). För att undvika missfärgning på locket, lacka detta först.

För att undvika "rinning" på kanter använd moddlare och stryk ut lacken med lätt tryck inifrån och ut mot kanten.

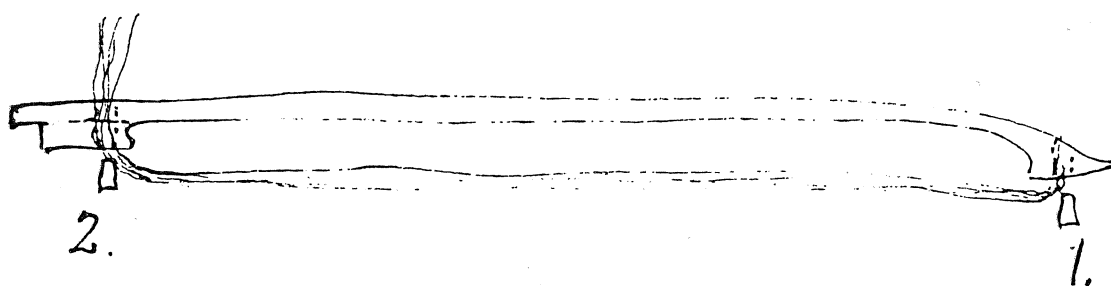

13. När instrumentet torkat efter ytbehandlingen, spänn upp strängen och placera stallet enligt anvisning. Intonera (finjustera) och prova skalan. Stäm i C; kan varieras något efter lådans klang.

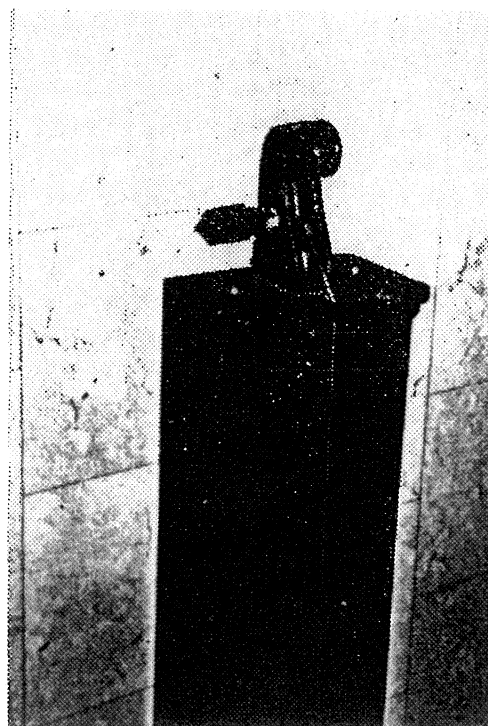
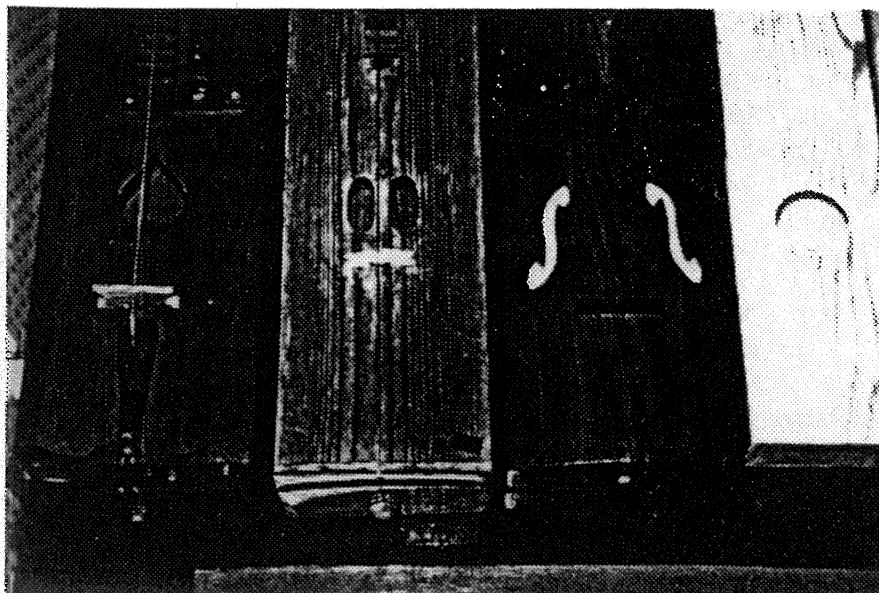
14. Markera halvtoner, svarta trappsteg enl beskrivning. Sätt ut siffror, lös sträng = C = 1, D = 2, E = 3 osv.

Stråktillverkning

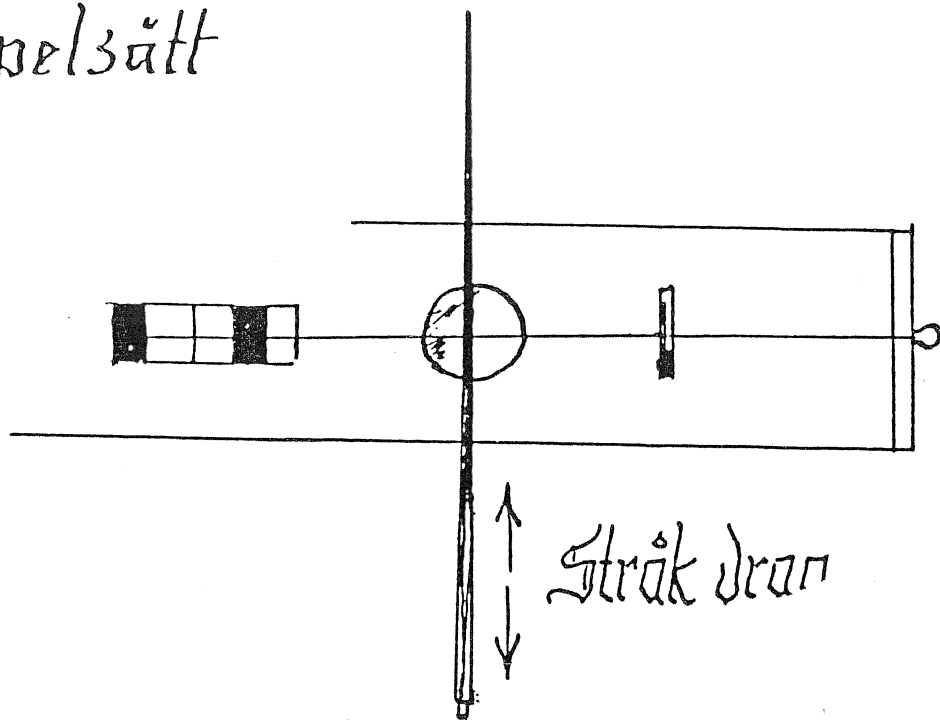
15. Putsa ämnet. Limma tagelhärvan i spetsen (1). Kila fast med träkil, låt torka. Spänn upp stråken i svag böj. Fukta taglet med ljummet vatten. Kamma "stråna" med fin kam. Tryck med tummen mot taglet i kammen så att "stråna" spänns parallella. Knyt om härvan. Dra den genom hålet (2). Limma med 2 komp. lim och kila fast. Låt torka väl. Hartza och spela.

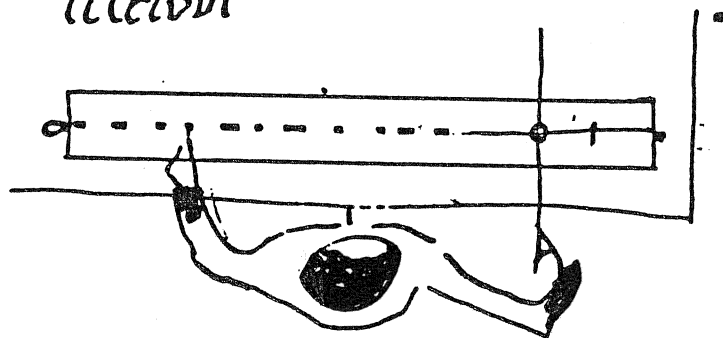
Varianter.

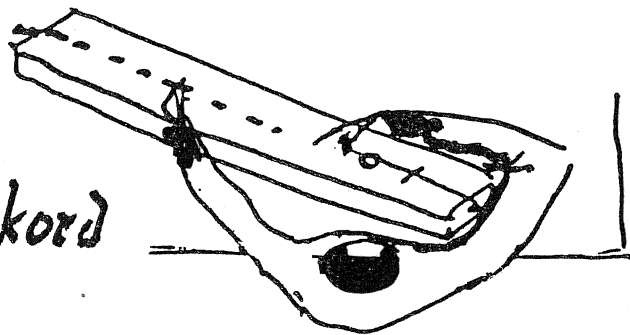
Spelsätt

Melodi

Akkord

1.3.5. 1.3.5. 4.6.6. 4.6.6.
1.3.5. 2.4.2. 1.3.5. 0.